УДК 811.112.2'255.4=161.2
DOI:https://doi.org/10.31861/gph2023.846.102-110

LINGUISTIC AND CULTURAL PECULIARITIES OF REPRODUCTION OF BUKOVYNA IN TRANSLATIONS BY PETRO RYKHLO

ЛІНГВОКУЛЬТУРНІ ОСОБЛИВОСТІ ВІДТВОРЕННЯ БУКОВИНИ У ПЕРЕКЛАДАХ ПЕТРА РИХЛА

Галина СЕНИК
доцент кафедри германської філології та перекладу
факультет іноземних мов
Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича
h.senyk@chnu.edu.ua, https://orcid.org/0000-0001-7146-2884

Олена БАРАБАХ
магістр кафедри германської філології та перекладу
факультет іноземних мов
Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича
barabakh.olena@chnu.edu.ua

In the context of contemporary globalization, there is a growing interest in studying the cultures of different countries and peoples, and thus in literature that contains a cultural component. This creates the need to translate such texts into other languages. In this case, the translator's task is not only to convey the content, but also to introduce the reader to a particular culture, explain incomprehensible concepts and processes, while not losing the individual style of the text. This task requires the translator to understand the culturally specific elements, strategies and methods of translating these elements that correspond to the purpose and function of the text. This paper examines the literary heritage of the authors of Bukovyna in the first half of the twentieth century, namely Georg Drozdowski's work "Then in Chernivtsi and Around", which is rich in culturally specific elements and interfering phenomena that arose as a result of the long interaction of different ethnic groups in the territory of Bukovyna at that time. This paper analyzes the cultural specificity in Georg Drozdowski's "Then in Chernivtsi and

У контексті сучасної глобалізації спостерігається зростаючий інтерес до вивчення культур різних країн і народів, а відтак і до літератури, яка містить культурологічну складову. Це породжує потребу в перекладі таких текстів на інші мови. При цьому завдання перекладача полягає не лише у передачі змісту, але й у введенні читача в конкретну культуру, поясненні незрозумілих понять та процесів, при цьому не втрачаючи індивідуального стилю тексту. Це завдання вимагає від перекладача розуміння культурно-специфічних елементів, стратегій та методів перекладу цих елементів, які відповідають меті і функції тексту. Представлена стаття розглядає один із зразків літературної спадщини авторів Буковини першої половини двадцятого століття, а саме твір Ґеорга Дроздовського «Тоді в Чернівцях і довкола», багатий на культурно-специфічні елементи та інтерферентні явища, що виникали внаслідок тривалої взаємодії різних етносів на території тогочасної Буковини. У статті проведено аналіз відтворення культурної специфіки у

Сеник Г., Барабах О. Лінгвокультурні особливості відтворення буковини у перекладах Петра Рихла. *Науковий вісник Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича. Германська філологія*. Чернівці : Рута, 2023. Вип. 846. С. 102-110. DOI:https://doi.org/10.31861/gph2023.846.102-110

Around", and in the translation of this work by Petro Rykhlo. The study is devoted to the aspect of cultural specificity; for this purpose, intra- and extralinguistic culturally specific elements, as well as interference phenomena in the original and in the translation were analyzed. The work is relevant in the context of the growing interest in culturally specific aspects in translation and linguistic studies of Ukrainian-German language contacts in Bukovyna. The study employs various methods, such as: statistical method, continuous sampling method, comparative and typological methods, descriptive method. The study revealed that the following number of culturally specific units in the original, and thus in the translation, is contained in the percentage ratio: proper names (geographical names – 22.6%, names of people – 19.5%, names of institutions – 4.9%, trademarks – 0.8%), dialect – 12.8%, government – 6.8%, job titles – 5.6%, interferential phenomena – 5.3%, education – 4.9%, literature – 3.8%, colloquialism – 3.4%, food and drink – 3%, entertainment – 2.3%, other – 1.5%, proverbs – 1.1%, currency – 0.8%, sports – 0.8%, phraseology – 0.4%.

According to these data, we can say that the largest number of culturally specific elements is in the areas of "geographical names" and "names of people", which are considered to be extralinguistic cultural specificity. Among the intralinguistic culturally specific units, it is also worth highlighting dialectal vocabulary, which is the most numerous among these units and also contains many interfering phenomena; the adaptation of germanisms, polonisms, and yiddishisms into Ukrainian has been traced.

From a pragmatic point of view, this study shows that the translator managed to convey not only the content of the text, which contains a large number of culturally specific units and interfering phenomena, but also the style, atmosphere, emotional coloring, and author's intention. This work reflects an important aspect of translation activity related to the preservation of cultural specificity in translations and the study of language contacts in intercultural communication.

***Key words**: cultural specificity, intralinguistic culturally specific elements, extralinguistic culturally specific elements, translation strategies.*

творі Ґеорга Дроздовського «Тоді в Чернівцях і довкола» та у перекладі цього твору, виконаного Петром Рихлом. Дослідження сконцентроване на аспекті культурної специфіки – проаналізовано інтра- та екстралінгвальні культурно-специфічні елементи, а також явища інтерференції у оригіналі та у перекладі. Робота актуальна у контексті зростаючого інтересу до культурно-специфічних аспектів у перекладі та лінгвістичних досліджень українсько-німецьких мовних контактів на Буковині. У дослідженні залучаються різні методи, такі як статистичний метод, метод суцільної вибірки, зіставний та типологічний методи, описовий метод. Дослідження виявило, що в оригіналі, а відтак і у перекладі, міститься досить висока кількість культурно-специфічних одиниць: власні назви (географічні назви – 22,6%, власні імена – 19,5%, назви установ – 4,9%, торгові марки – 0,8%), діалект – 12,8 %, уряд – 6,8%, назви посад 5,6%, інтерферентні явища – 5,3%, освіта – 4,9%, література – 3,8%, розмовна мова – 3,4%, продукти харчування та напої – 3%, розваги – 2,3%, інше – 1,5%, прислів'я – 1,1% валюта – 0,8%, спорт – 0,8%, фразеологізми – 0,4%. Базуючись на цих даних, можна стверджувати, що найбільше культурно-специфічних елементів є у сферах «географічні назви» і «власні імена», які належать до позамовної культурної специфіки. Серед мовних культурно-специфічних одиниць варто виокремити й діалектну лексику, якої серед цих одиниць зафіксовано найбільше; також зустрічається багато інтерферентних явищ – була прослідкована адаптація германізмів, полонізмів та їдишизмів в українську мову.

З прагматичної точки зору за результатами дослідження можна стверджувати, що перекладачеві вдалося передати не лише зміст тексту, де присутня велика кількість культурно-специфічних одиниць та інтерферентних явищ, а й стиль, атмосферу, емоційне забарвлення та авторський задум. Ця робота відображає важливий аспект перекладацької діяльності, пов'язаний із збереженням культурної специфіки у перекладах та вивченням мовних контактів у міжкультурному спілкуванні.

***Ключові слова:** культурна специфіка, мовні (інтралінгвальні) культурно-специфічні елементи, позамовні (екстралінгвальні) культурно-специфічні елементи, стратегії перекладу.*

І. ВСТУП

У сучасну епоху глобалізації зростає інтерес до вивчення культур різних країн і народів. Така ж тенденція простежується і в літературі – з'являється все більше творів із культурологічним компонентом (традиції, національна кухня, особливості побуту і т. д.), а такі твори минулих століть все більше і більше привертають увагу перекладача та читача. Відповідно зростає потреба в перекладі таких творів на інші мови. І тут перед перекладачем постає завдання не лише передати зміст тексту, а й занурити читача в певну культуру, пояснити незрозумілі поняття та процеси, але при цьому не створити враження, що читач є реципієнтом перекладеного тексту. Це, безумовно, непросте завдання. Перекладач розглядає різні стратегії та методи перекладу культурно-специфічних елементів, обирає та застосовує їх відповідно до мети та функції тексту.

Справжньою знахідкою для аналізу є літературний доробок плеяди письменників Буковини першої половини двадцятого століття, твори яких рясніють культурно-специфічними одиницями, а саме Ґеорга Дроздовського, Ґреґора Реццорі, Пауля Целана, Рози Ауслендер, Альфреда Кіттнера та ін. Історично склалося так, що на території Буковини об'єдналися різні етноси, нації і народності, культури і конфесії, господарські уклади різних народів, створивши своєрідний «буковинський культурний феномен». Привернув увагу до вище згаданих авторів та їхніх творів відомий буковинський перекладач Петро Рихло, який, згідно з даними матеріалів "Meridian Czernowitz", опублікував близько 40 перекладних книг та більше ніж 800 статей, художніх текстів, глосаріїв тощо.

Актуальність цієї роботи полягає в постійному зростанні інтересу до теми культури, лінгвокультурних особливостей творів, для перекладача – роботи з текстами, що містять культурно-специфічні одиниці, а також у зростанні тенденцій сучасних лінгвістичних праць на дослідження українсько-німецьких мовних контактів на Буковині.

Мета статті полягає у з'ясуванні змісту термінів «культурна специфіка» та «мовна інтерференція» а також у порівнянні підходів до класифікації культурної специфіки та розгляд інтерферентних явищ у німецькій та українській мовах як результат міжмовної взаємодії на прикладі твору Ґеорга Дроздовського «Тоді в Чернівцях і довкола» та перекладу цього твору, здійсненого Петром Рихлом. Предмет дослідження складають основні види культурної специфіки та міжмовних інтерферентних явищ у творі Ґеорга Дроздовського «Тоді в Чернівцях і довкола» та у перекладі цього твору, здійсненого Петром Рихлом.

Методи дослідження. Для вирішення поставлених завдань використовувалися такі методи: статистичний метод, що застосовується при підрахунках певних категорій мовних явищ, на основі яких робиться гіпотеза; метод суцільної вибірки – для дослідження лексичних одиниць з текстів та класифікації їх; зіставний та типологічний методи, використані при виокремленні спільних або відмінних рис між обома мовами; описовий метод використаний для класифікації досліджених явищ.

ІІ. РЕЗУЛЬТАТИ ТА ОБГОВОРЕННЯ

Культура та переклад тісно пов'язані та відіграють важливу роль у спілкуванні між різними мовними спільнотами. Переклад – це не лише перенесення слів чи фраз з однієї мови на іншу, а й врахування контексту, нюансів і культурних особливостей. Кожна мова має власні культурні концепції та вирази, які не завжди мають безпосередній еквівалент у мові перекладу. Термін «культурна специфіка» позначає будь-який об'єкт або абстрактне поняття, яке глибоко вкорінене в конкретній культурі та викликає специфічні уявлення, які є чужими для інших культур, або викликають інші уявлення в інших культурах. Ці культурно-специфічні елементи присутні в усіх аспектах людського життя та відображають спосіб життя культури. Це стосується матеріальних об'єктів, таких як їжа, музичні інструменти, одяг, інструменти, а також абстрактних понять, таких як звички, традиції, гумор, табу тощо. Згідно з дослідженнями

К. Норд *(1991, с. 250)*, усі форми дій і поведінки, як лінгвістичні, так і нелінгвістичні, які відрізняються від інших спільнот через переважаючі норми, конвенції та погляди певної культурної спільноти, називаються культурно-специфічними.

Що стосується класифікації культурних особливостей (специфіки), то в численних дослідженнях вони поділяються на мовні (інтралінгвальні) і позамовні (екстралінгвальні) культурні компоненти, що також стало підґрунтям для практичного дослідження. Згідно з дослідженнями Недергаард-Ларсен *(1993, с. 211)*, мовна категорія включає суто лінгвістичні та прагматичні аспекти, які можуть викликати труднощі для перекладачів, такі як граматичні категорії, які існують лише в одній мові: ідіоми, каламбури, форми звернення, а також діалекти та соціолекти. Недергаард-Ларсен класифікує типи проблем, пов'язаних із позамовною культурою, на чотири категорії: географія, історія, суспільство та культура, і дає подальші детальні елементи для кожного типу.

Аналізуючи переклад твору Ґеорга Дроздовського «Тоді в Чернівцях і довкола», виконаного Петром Рихлом, було проведено дослідження лінгвокультурних особливостей відтворення Буковини у перекладах Петра Рихла, а саме мовних і позамовних культурно-специфічних елементів. У ході дослідження було відібрано 266 прикладів культурно-специфічних елементів, які включають у себе також явища інтерференції у оригіналі та перекладі. Після отримання суцільної вибірки ми перейшли до класифікації культурно-специфічних елементів за Педерсоном *(2011, с. 242)*. Наступним етапом дослідження був семантичний та етимологічний аналіз культурно-специфічних одиниць. Для цього ми послуговувалися академічним словником української мови у 11 томах. Хоча дослідження Педерсона зосереджені на зовнішніх по відношенню до мови (екстралінгвальних) культурно-специфічних елементах, він також підкреслює, що культура виражається в текстах різними способами, наприклад, через системи переконань, текстовий вибір, системи цінностей і навіть через паралінгвальні та інтралінгвальні фактори. У своїй роботі він також згадує мовні (інтралінгвальні) компоненти, такі як:

1. Ідіоми (фразеологізми):
   - *(...) wo sich die Polarfüchse "Gute Nacht" sagen – (...) де полярні лисиці кажуть одна одній «на добраніч»;*
2. Прислів'я/приказки:
   - *Chlip, chlap, chlop – a schon chlop, to slodje! «Хліп, хляп, хлоп – а що хлоп, то злодій!»;*
   - *"fremder Leute Brot Kuchen ist" – «в чужих людей хліб смачніший від пирога»;*
3. Розмовна лексика:
   - *Kinder irrten zwischen den Erwachsenen umher, und manchmal gab es **Geheul**, wenn eines verlorengegangen war… – Діти снували поміж дорослими, і нерідко можна було почути ревіння, коли хтось губився у **тлумі**… (тлум – розм. натовп, юрба);*
   - *Magyaren – мадяри (мадяри – те саме, що угорці (розм.));*
   - *"prenuky" – принука (розм. припрошування);*
   - *(…) auf einer **Zabawa**, einer Unterhaltung, sei ein ungemein amüsanter Bursche gewesen, der sich **auf freche Griffe** verstand (…) – що на недавній **забаві** був якийсь дуже веселий хлопець, який добре розумівся на такім **мацанню** (…);*
   - *"Alles, was Marin heißt, hat **die Hinfallende**!" – «Всі Маріни страждають на **падучку**!» (падучка – заст. епілепсія);*
4. Діалекти:
   - *die Zigeuner in **lumpenüberdeckten Wagen**… – … цигани на своїх обтягнутих полатаним драптям **каруцах** (каруца – діал. румунська хура, віз);*
   - *Michael schlug den Teufel windelweich – Михаїл **гейби** одним мізинцем долав диявола (гейби – спол., діал. наче, немов);*
   - *Absatzeisen – **обцасні** підкови (обцас – діал. каблук);*

- *(...) wenn das genannte Geschäft noch als "Gewöb" bezeichnet wurde… – (...) що вищезгадану крамничку називали ще **«склепом»** (склеп – діал. крамниця);*
- *(...) und sich nach Herzenslust austoben kann… – (...) **вар'ювати** (діал.);*

До екстралінгвальних культурно-специфічних елементів відносить одиниці, які включають такі галузі:

1. Власні назви:

- Власні імена
  1. *Koko v. Wassilko – Коко фон Василько;*
  2. *Prof. Hubert Woyty-Wimmer – проф. Губерт Войти-Віммер;*
  3. *Pater Zosel – патер Цозель;*
  4. *Vasile – Василь;*
  5. *Mihai – Міхай;*
- Географічні назви
  - *(...) **das Ringplatz** hieß, ohne mit einem Ring etwas zu tun zu haben – (...) який звався **Рінгплац (Кільцева площа)**, не маючи нічого спільного з кільцем;*
  - *Bukowina – Буковина;*
  - *Czernowitz, Czernowec, Czerniowce und Cernauti – Черновіц, Чернівці, Черньовце і Чернеуць;*
  - *Botoschani – Ботошани;*
  - *Siebenbürgerstraße – Зібенбюргерштрассе;*
- Назви установ
  - *von Mühldorf und Engel, dem früheren Pardini – книгарня Мюльдорфа та Енгеля, колишньої Пардіні;*
  - *in der Adjutanturkanzlei – в ад'ютантській канцелярії;*
  - *die Rumänen fanden sich **im Palatul National** – румуни збиралися в своєму **«Палацул націонал»**;*
  - *die Juden **im Jüdischen Nationalhause** – євреї – **в Єврейському національному домі**;*
  - *in der Banca Romaneasca – «Банка роменяске»;*
- Марки
  - *Czernowitzer Fiakern – чернівецькі фіакри;*
  - *ein Packerl Siebzehner – пачка «Сімнадцятого»;*

2. Назви посад (професії):

- *der Rittmeister – ротмістр;*
- *der Wachmeister – вахмістр;*
- *Oberlandesgerichtsrat am Gericht in Suczawa – старший радник крайового суду в Сучаві;*
- *Generalsekräter des Stadtmagistrats – головний секретар міського магістрату;*
- *das Haupt unserer katholischen Gemeinde, Hochw. **Prälat** Josef Schmidt – глава нашої католицької громади, преподобний **прелат** Йозеф Шмідт;*

3. Література:

- *(...) Friedrich Torberg hat in einer Widmung, die er mir in seine **"Tante Jolesch"** schrieb… – (...) Фрідріх Торберг у посвяті, яку він написав мені у своїй **«Тітоньці Йолеш»**...;*
- *"Kraniche des Ibykus" – «Івікові журавлі»;*
- *"Der Wunderrabbi von Sadagora" – «Вундерраббі із Садагури»;*
- *Wiener Zeitung – «Вінер цайтунг»;*
- *Deutsche Tagespost – "Deutsche Tagespost";*

4. Валюта:

- ***der Kreuzer* – *крейцер (****крейцер – розмінна срібна монета, карбування якої почалося в Австрії 1458 – 1460 років. Пізніше – білонна, мідна монета, грошова одиниця. Була в обігу на території деяких країн, зокрема в Австрійській Імперії, Швейцарії, Італії, Німеччині. Назва походить від німецького слова Kreuz, що означає хрест, оскільки на крейцерах був зображений віденський хрест (див. зображення);***
- ***Guldenzettel* – *гульденові купюри****;*

5. Урядові установи, організації:
   - *am Bau* ***des Magistratsgebäudes*** *– у спорудженні* ***будинку магістрату****;*
   - *Landesregierung – крайова управа;*
   - *Landtag – ландтаг;*
   - *der Landtagsabgeordnete – депутат ландтагу;*
   - *k.u.k Ulanenrittmeister Ladislaus Marin – цісарсько-королівський ротмістр полку уланів Ладислав Марін);*
6. Освіта:
   - *(...) ich wurde ins* ***Ruthenische 2 k.k Staatsgymnasium*** *gesteckt… – (...) мене віддали до* ***2 Української цісарсько-королівської державної гімназії****…;*
   - *Semesterzeugnis – семестровий* ***матрикул*** *(заст.);*
   - *die Traditionsverbände der Burschenschaften und Corps – традиційні товариства буршеншафтів та академічних корпусів;*
   - *die Moldoven und Bukesen – члени «Молдови» і «Букези»;*
   - *die Junimea – «Жунімеа»;*
7. Продукти харчування та напої:
   - *(...) und habe mir von der randgroßen* ***Mamaliga,*** *Polenta der Bukowiner, mit einem Zwirn eine Scheibe abgesäbelt als eine Köstlichkeit, die und oben vorenthalten schien. – (...) і відкраював собі ниткою, наче якусь коштовність, добрячий шмат величезної, мов колесо,* ***мамалиги,*** *поленти буковинців, якої нам на горі не варили;*
   - *als Totschen maskierten* ***Kartoffelpuffer*** *– гарячі картопляні* ***«пляцки»***
   - *auf* ***ein Schalerl*** *Kaffee – на «****філіжаночку*** *кави»;*
   - *auf* ***ein Plauscherl*** *und einen Türkischen kam… – побалакати і випити* ***філіжаночку*** *турецької кави…;*
   - *"Dultscheatza" – «Дульчяца» (слово походить від румунського «дульче» (солодкий));*
8. Розваги:
   - *eine Hora tanzen gesehen – танцювали* ***гору****;*
   - *(...) Da fand man sich zu einer Hochzeit zusammen, ließ sich von Fiedel und* ***Kobza*** *– eine Art Schlagbrett – aufspielen und stampfte mit* ***Polka*** *und* ***Hora*** *den Boden fest. – (...) Відбувалися весілля, грала скрипка й* ***цимбали****, і під* ***польку*** *чи* ***гору*** *невтомно топтали землю;*
   - *der Narrenabend des MGV – блазенський вечір Чоловічого співочого товариства;*
   - *der Ball der Rumänischen Frauen … die Doamnele Romane – бал Товариства румунських жінок «Домнеле ромене»;*
   - *die Bindung Schlaraffia, in Czernowitz Pruthana geheißen – товариство ("Reych") «Шларафія», що мало в Чернівцях назву «Прутана»;*
9. Спорт:
   - *der rumänische Club Dragosch Voda – румунський клуб «Драгош Воде»;*
   - *der ukrainische Club Dowbusch – український клуб «Довбуш»;*

Як вже було зазначено вище, автор твору «Тоді в Чернівцях і довкола» Ґеорг Дроздовський, німецькомовний письменник Буковини, відповідно його твір наскрізь просякнутий культурними особливості тогочасної Буковини, а саме її багатомовністю. Тривала тісна взаємодія між німецькою та українською мовами призвела до виникнення мовної

інтерференції в обох мовах. Випадки інтерференції у німецькій мові з української мови виникали, насамперед, через обмежене використання буковинськими німцями їхньої рідної мови в багатонаціональному середовищі. У той час німецька мова проникла в українську через державні органи, військо, літературу та пресу і суттєво вплинула на рівень культурного і освітнього розвитку регіону.

Твір Ґеорга Дроздовського характеризуються численним вживанням запозичень з інших мов, розглянемо приклади таких випадків:

- латинська: Nur die Behauptung, Stefan der Große ***"grait in lingua sua rutenica",*** er habe ruthenisch gesprochen, stieß auf erregten Widerspruch; solches wollten die Rumänen denn doch nicht wahrhaben;
- французька: ***Gouverneur****;*
- румунська: ***Balagule; Rosendultschetz****;*
- їдиш: ***Sabbath; Schabbesgoj;*** Mit ***Lechaim*** – sollst leben! – leerten wir zwei Gläschen;
- українська: folgte noch das ruthenische "***A te lajdak!*** O du Lump!"; ***"prenuky"****;*
- польська: ***"Takoj bawny czolowik!"***; "was macht naje Szu und repariert auch ***Szkrabis***", "Albo gehen Sie, albo stehen Sie, aber machen Sie keine Kupki auf dem Tretowar!"; "Zeugowy spodnie! Zeughosen trage ich nicht!".

Використання лінгвістичного спостереження та класифікації, що полягають у виявленні специфічних рис між дослідженими одиницями та об'єктивному оцінюванні явищ, дозволило розподілити виявлені лексичні одиниці на тематичні групи, такі як:

1. Кулінарія:
   - (...) und habe mir von der randgroßen ***Mamaliga*** (рум. зап.)**,** Polenta der Bukowiner, mit einem Zwirn eine Scheibe abgesäbelt als eine Köstlichkeit, die und oben vorenthalten schien. – (…) і відкраював собі ниткою, наче якусь коштовність, добрячий шмат величезної, мов колесо, мамалиги, поленти буковинців, якої нам на горі не варили;
   - die in Kraut gewickelten ***Haluschken*** (укр. зап.) – загорнуті в капустяні листки «галушки»;
   - Täubchen ***(Golobki***) (пол. зап.) – голубці;
   - ***Kirschpirogen*** (пол. зап.***)*** – вареники з вишнями;
   - ***"Dultscheatza"*** (рум. зап.) – «Дульчяца»;
   - ***Rosendultschetz*** (рум. зап.) – «дульчяца» з троянд;
2. Одяг:
   - Horbotka (укр. зап.) – горбатка (діал. спідниця);
   - (…) und man trat mit der ***Kutschma*** (укр. зап.), der Lammfellmütze, in der Hand ein und … – ... входили з кучмою в руці і…(кучма – розм. висока бараняча шапка);
3. Музичні інструменти і танці:
   - (...) Da fand man sich zu einer Hochzeit zusammen, ließ sich von Fiedel und **Kobza** (укр. зап.) – eine Art Schlagbrett – aufspielen und stampfte mit **Polka** (пол. зап.) und **Hora** (рум. зап.) den Boden fest. – (...) Відбувалися весілля, грала скрипка й цимбали, і під польку чи гору невтомно топтали землю;
4. Рід діяльності та позначення людей:
   - Sprüchlein: Chlip, chlap, chlop – a schon chlop, to ***slodje!*** (пол. зап.) – Приказка: «Хліп, хляп, хлоп – а що хлоп, то злодій!»;
   - folgte noch das ruthenische "A te lajdak (укр. зап.)! O du Lump!" – послідувало українське: «А ти лайдак!»;
5. Свята та події:
   - (…) auf einer ***Zabawa*** (укр. зап), einer Unterhaltung, sei ein ungemein amüsanter Bursche gewesen, der sich **auf freche Griffe** verstand. – (…) що на недавній **забаві** був якийсь дуже веселий хлопець, який добре розумівся на такім **мацанню.**

Отже, за цією класифікацією, розмовна німецька мова була насичена переважно місцевими реаліями та побутовими словами, переважно запозиченими із української, польської та румунської мов. Переклад, виконаний Петром Рихлом, теж налічує багато лексики, запозиченої з різних мов. Розглянемо приклади таких випадків:

- Sie hatte gespart – вона ***шпарувала*** (нім. зап.);
- Geschichtsstudien – історичні ***штудії*** (нім. зап.);
- "der Reininger reinigt und der Pitzinger pitzt die Zähne!" – «Райнінгер чистить, а Пітцінгер ***пуцує*** (нім. зап.) зуби!»;
- "Jak kochasz, to mow! Nje smaruj ponczochy!" – «Як кохаєш, то скажи! Не ***шмаруй*** (пол. зап.) панчохи!»;
- mit zahllosen Bildchen und Sprüchen – численними образками й ***шпрухами*** (нім. зап.);
- "Sie werden mich doch nicht bekörben?" – (Ви ж не бажаєте мене «***покоробити»***) (нім. зап.)... це непідробна буковинська варіація вислову «підносити кому-небудь короб», себто гарбуза;
- der Kammerdiener – ***камердинер*** (нім. зап.).

Отож, можемо стверджувати, що наприкінці XIX – на початку XX століття на території Буковини виникла значуща мовна взаємодія між різними мовами, що призвела до збільшення кількості запозичень та виникнення лексичних та семантичних кальок у українській мові.

ІІІ. ВИСНОВКИ

Робота присвячена лінгвокультурним особливостям відтворення Буковини, а саме перекладацькому аспекту культурної специфіки в перекладі твору Ґеорга Дроздовського «Тоді в Чернівцях і довкола», здійсненого Петром Рихлом. Для цієї роботи було проаналізовано інтра- та екстралінгвальні культурно-специфічні елементи, а також явища інтерференції у оригіналі та у перекладі. Дослідження виявило, що в оригіналі, а відтак і у перекладі, міститься така кількість культурно-специфічних одиниць у відсотковому співвідношенні: власні назви (географічні назви – 22,6%, власні імена – 19,5%, назви установ – 4,9%, торгові марки – 0,8%), діалект – 12,8 %, уряд – 6,8%, назви посад 5,6%, інтерферентні явища – 5,3%, освіта – 4,9%, література – 3,8%, розмовна мова – 3,4%, продукти харчування та напої – 3%, розваги – 2,3%, інше – 1,5%, прислів'я – 1,1% валюта – 0,8%, спорт – 0,8%, фразеологізми – 0,4%.

Базуючись на цих даних, можемо стверджувати, що найбільше культурно-специфічних елементів є у сферах «географічних назв» і «власних імен», які належать до зовнішньої культурної специфіки. Також до позамовних культурно-специфічних одиниць належать урядові назви, назви посад, назви установ, освіта, література, продукти харчування та напої, розваги, валюта, торгові марки, спорт. Також серед мовних культурно-специфічних одиниць варто виокремити діалектну лексику, якої серед цих одиниць – найбільше, також зустрічається багато інтерферентних явищ (була прослідкована адаптація германізмів, полонізмів та їдишизмів в українську мову) та розмовної мови, найрідше вживаються прислів'я та ідіоми (фразеологізми).

Проаналізувавши прагматичний аспект культурних посилань в оригіналі та перекладі, можна стверджувати, що перекладачеві вдалося передати не лише зміст тексту, де присутня велика кількість культурно-специфічних одиниць та інтерферентних явищ, а й культурний та авторський стиль письменника, де він з власною усмішкою, іноді із сумом, ділиться найцікавішими подіями та життєвими моментами, які відбувалися на тогочасній Буковині. Він вдається до опису веселих анекдотів, неординарних міських історій, і живо відтворює звичаї та обряди різних національностей, що мешкали на цих землях, а також стиль життя, звички і побут того часу. Можемо стверджувати, що Петро Рихло майстерно передав атмосферу та колорит тогочасної мультинаціональної та багатомовної Буковини. Перекладач використовує різні стратегії для перекладу культурно-специфічних елементів. Він намагається зберегти «автентичність» оригіналу, навіть коли відсутні культурні аспекти у цільовому тексті.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

Рихло П. Україна. *MERIDIAN CZERNOWITZ*: веб-сайт. URL: https://www.meridiancz.com/blog/petro-ryhlo/ (дата звернення: 10.09.2023)

Сеник Г.І. Лексико-семантичний аналіз лексики з німецькою етимологією кінця XIX-початку XX століття на Буковині. *Актуальні питання гуманітарних наук: міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка*. 2023. Вип. 59, №3. С. 108–113. DOI: https://doi.org/10.24919/2308-4863/59-3-16

Словник української мови. Академічний тлумачний словник (1970-1980). URL: http://sum.in.ua/ (дата звернення: 12.09.2023)

Nedergaard-Larsen B. Culture-bound problems in subtitling. Perspectives: Studies in Translatology. 1993. Band 1, Nr. 2. P. 207–240.

Nord C. Text analysis in translation: theory, methodology and didactic application of a model for translation-oriented text analysis. Amsterdam/New York : Rodopi, 1991. 250 p.

Pedersen J. Subtitling norms for television: an exploration focussing on extralinguistic cultural references. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins, 2011. 242 p.

Senyk H., Kiyko Yu. Deutsch-ukrainische Sprachkontakte in der Bukowina. *Glottotheory*. 2021. Vol. 12, No. 2. P. 199–216. DOI: https://doi.org/10.1515/glot-2021-2020

ДЖЕРЕЛА ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

Дроздовський Ґ. Тоді в Чернівцях і Довкола. Спогади старого австрійця / Переклад з німецької, передмова і примітки Петра Рихла. Чернівці: "Молодий буковинець", 2001. 256 с.

Drozdowski G. Damals in Czernowitz und rundum. Erinnerungen eines Altosterreichers. Klagenfurt: Verlag der KLEINEN ZEITUNG, 1984. 256 p.

REFERENCES

Drozdowski, G. (1984). *Todi v Chernivtsiakh i Dovkola. Spohady staroho avstriitsi.* [Damals in Czernowitz und rundum. Erinnerungen eines Altosterreichers]. Klagenfurt: Verlag der KLEINEN ZEITUNG.

Drozdowski, G. (2001). *Todi v Chernivtsiakh i Dovkola. Spohady staroho avstriitsia* [Then in Chernivtsi and Around. Memories of an old Austrian] /Pereklad z nimetskoi, peredmova i prymitky Petra Rykhla. Chernivtsi: "Molodyi bukovynets".

Nedergaard-Larsen, B. (1993). Kulturno-obumovleni problemy subtytruvannia. [Culture-bound problems in subtitling]. *Perspectives: Studies in Translatology. 1*(2). 207-240.

Nord, C. (1991). *Analiz tekstu v perekladi: teoriia, metodolohiia ta dydaktychne zastosuvannia modeli perekladoznavchoho analizu tekstu.* [Text analysis in translation: theory, methodology and didactic application of a model for translation-oriented text analysis]. Amsterdam/New York: Rodopi.

Pedersen, J. (2011). *Normy subtytruvannia na telebachenni: doslidzhennia z fokusom na ekstralinhvistychni kulturni referentsii.* [Subtitling norms for television: an exploration focussing on extralinguistic cultural references]. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins.

Rykhlo, P. (2011). *Ukraina*. Retrieved from https://www.meridiancz.com/blog/petro-ryhlo/

Senyk, H. & Kiyko, Yu. (2021). Nimetsko-ukrainski movni kontakty na Bukovyni. [Deutsch-ukrainische Sprachkontakte in der Bukowina]. *Glottotheory*, *12*(2), 199-216. doi: https://doi.org/10.1515/glot-2021-2020

Senyk, H.I. (2023). Leksyko-semantychnyi analiz leksyky z nimetskoiu etymolohiieiu kintsia KhIKh-pochatku KhKh stolittia na Bukovyni. [Lexico-semantic analysis of vocabulary with German etymology of the late 19th-early 20th centuries in Bukovyna]. *Aktualni pytannia humanitarnykh nauk: mizhvuzivskyi zbirnyk naukovykh prats molodykh vchenykh Drohobytskoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu imeni Ivana Franka*, *59*(3). Drohobych, 108–113. doi: https://doi.org/10.24919/2308-4863/59-3-16

Slovnyk ukrainskoi movy. (1970-1980). *Akademichnyi tlumachnyi slovnyk*. Retrieved from http://sum.in.ua/